

Foto: Göran Larsson ©.

Jerusalem den 22 mars 2013

Kära vänner!

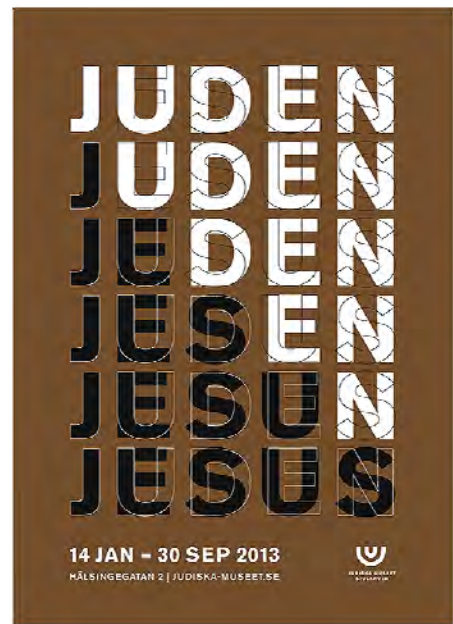
Som jag nämnde i mitt förra nyhetsbrev, reste jag till Sverige för att vara med på invigningen av utställningen "Juden Jesus" på Judiska Museet i Stockholm den 13 januari. Efter ett mycket intensivt föreläsningsprogram på många platser från söder till norr kom jag tillbaka hit igen för tre veckor sedan. Jag fick då omedelbart uppleva "svensk högsommar" när den är som bäst med 25 grader varmt, och när denna hälsning skrivs, visar termometern på 28. Nu längtar jag bara efter att kunna resa upp till Galileen och se Gennesarets sjö till brädden fylld efter vinterns ovanligt rika regn och allt smältvatten från de ymniga snöfallen över Hermonberget. Det lär inte ha kommit så mycket nederbörd i landet på över tjugo år. Även Döda havets vattennivå stiger nu för första gången på många år.

Under mina resor i Sverige fick det här nyhetsbrevet många nya läsare, och till er vill jag säga ett alldeles särskilt välkommen in i läsekretsen. Det är så roligt att på detta enkla sätt kunna fortsätta den gemenskap vi fick uppleva under någon dag eller kanske bara några timmar. Jag hoppas också få glädjen att återse er både här och i Sverige.

De flesta av mina föredrag i Sverige kom att beröra utställningen och temat "Juden Jesus". Jag fick ofta anledning att citera museichefen Yvonne Jacobssons öppningsanförande, då hon bland annat betonade att detta var första gången i Sverige som judar - i samarbete med kristna - ordnade en utställning över "världens mest kände jude". I Museibladet skriver hon också: "En dylik utställning har aldrig tidigare visats på detta tema i Sverige och inte heller på något annat judiskt museum i Europa. Ämnesvalet är vågat. Vi har gjort en pionjärinsats!" Samma vecka betecknade chefredaktören för *Judisk Krönika*, Jackie Jakubowski, i *Kyrkans Tidning* Jesus som "en av det judiska folkets mest berömda och framgångsrika söner". För en som i fyrtio år arbetat för att skapa förståelse och respekt mellan judar och kristna är sådana uttalanden något som verkligen värmer hjärtat och fyller det med tacksamhet.

Samtidigt kan jag inte undgå att ställa två frågor: Varför är detta första gången en sådan utställning ordnas på judiskt håll - varför tog det så lång tid? Men framför allt måste jag som kristen ställa frågan hur ofta utställningar ordnats över "Juden Jesus" i ett kristet sammanhang? Hittills har jag inte lyckats spåra en enda kristen utställning av det slaget någonstans någon gång. Nu kanske några invänder att det väl är självklart att Jesus var jude och att han för kristna ju dessutom är mycket mera än jude, och att ämnet därför mest skulle ha ett rent historiskt intresse.

Den förklaringen skymmer dock en djupare liggande orsak. Jag tror nämligen att svaret på båda frågorna har att göra med ett grundläggande problem i kristen teologi: Jesu judiskhet kom att glömmas, ja, skymmas eller rentav förnekas ganska tidigt i kyrkans historia. Jesus kom att lyftas ut ur den judiska värld han tillhörde och till och med att ställas emot sitt eget judiska folk.

Jesus som Bar mitzva-pojke enligt illustratören Bengt Arne Runnerström.

Det blev rentav ofta så att Jesu ankomst motiverades med att "Gamla testamentet" eller judendomen hade misslyckats och därför måste ersättas med något radikalt nytt. Jesu och hans lärjungars judiskhet sågs alltså snarast som ett problem som skulle övervinnas och som snart skulle vara förbi. Kort sagt, judendomen blev den mörka bakgrund mot vilken bilden av

Jesu skulle framträda i ett desto klarare ljus. Ord som "Kristus är slutet på lagen" (Romarbrevet 10:4) ställdes emot eller över Jesu egna ord enligt Matteus 5:17-18: "Tro inte att jag har kommit för att upphäva lagen (det vill säga *Toran*) eller profeterna. Jag har inte kommit för att upphäva utan för att uppfylla. Sannerligen, innan himlen och jorden förgår skall inte en enda bokstav, inte minsta prick i lagen förgå".

Det innebar att Jesus faktiskt också kom att ses som slutet på judendomen. Undra på att judar tappade lusten att ägna sig åt Jesus! Att en sådan teologi ledde till förakt för och förföljelser av judar i Jesu namn, gjorde naturligtvis också att kombinationen "Juden Jesus" blev närmast otänkbar för det judiska folket.

Men det hade inte behövt gå så. Om det fick vi en välbehövlig påminnelse av Stockholms förre överrabbin Morton Narrowe, vars tankeväckande och gripande tal jag gärna återger huvuddelen av:

Ungefär ett år efter min ankomst till Stockholm i juli 1965 höll jag i synagogan en predikan, där jag nämnde Jesus och citerade Nya testamentet. Efter gudstjänsten kom Leopold Adler, en trogen synagogbesökare och ett mycket stort stöd för mig och hela familjen Narrowe, fram till mig och sade något underligt. Han sa något som jag aldrig glömt, och jag tror att ni också kommer att minnas hans ord, även efter dagens invigning. Han sade att när han hörde Jesu namn i en predikan visste han att han befann sig i en liberal synagoga. Omedelbart därefter förklarade han för mig denna dunkla kommentar. Han sade att Jesus var mycket populär i vissa synagogor i Tyskland innan han på 1930-talet flyttade till Sverige. Det var liberala rabbiner som vid nästan varje tänkbart tillfälle citerade Jesus och inte så sällan även predikade om Jesus.

Jag förstod hans mening och blev oerhört ledsen. Leopold Adler hade upplevt försök av Martin Buber, Franz Rosenzweig, Joachim

*Museichefen Yvonne Jacobsson.
(Foto: Göran Larsson ©)*

Printz, Leo Baeck och många fler kunniga judar i Tyskland och Tjeckien att i sin tids judiska religion finna en plats för rabbinen Jesus. Dessa stora judiska religionslärare ville etablera en ömsesidig dialog med de katolska och protestantiska kyrkorna i ett oroligt Tyskland alltmedan Hitlers brottslingar bredde ut sig i samhället och till sist tog över makten. Responsen från kristna dialogpartners var svag eller uteblev helt. Judarna ropade förgäves på hjälp. Jesu lärjungar övergav Jesu folk.

Idag försöker vi igen. [...] Denna utställning är ett led i ett förnyat och fördjupat försök att åstadkomma det som Buber och de andra stora under hans verksamma år inte lyckades med. Men idag till skillnad från Bubers och Leopold Adlers tid i Tyskland finns det nu, i dagens Sverige, en positiv kristen respons i en hel del kyrkoförsamlingar och till och med en aktiv kristen medverkan i en ömsesidig dialog. Kanske kan vi mindre begåvade än Rosenzweig och Buber ha framgång där de stora misslyckades.

Må denna utställning hjälpa judar och kristna i detta land ta hänsyn till Jesu judiska rötter, så att den historiske Jesu etiska och andliga lärdomar, som talade till sökande i hans tid, återigen kan tala till oss. Må denna utställning visa oss vägen till ökad sämja och samförstånd i vår tid, i denna vackra stad, i detta välsignade land.

Morton Narrowe nämner i sitt tal bland andra den kände judiske filosofen Martin Buber, som kunde kalla Jesus för sin "äldre broder", och som under ett prästmöte i Berlin endast några få år innan Hitler kom till makten uttryckte sin önskan om fördjupade relationer med de kristna på följande sätt:

Was haben wir gemeinsam? Wir haben ein Buch und eine Hoffnung gemeinsam. Für euch Christen ist das Buch wie ein Vorhof, für uns Juden bedeutet es das Heiligtum. Aber auf diesem Platz können wir verweilen und zusammen der Stimme lauschen, die da spricht. Wir können auch zusammen arbeiten, und vielleicht auch zusammen neue Stimmen hören, die bis jetzt verstummt waren.

"Vad har vi gemensamt? Vi har en bok och ett hopp gemensamt. För er kristna är boken som en förgård, för oss judar innebär den själva helgedomen. Men på denna plats kan vi dröja oss kvar och tillsammans lyssna till den röst som där talar. Vi kan också arbeta tillsammans och kanske också tillsammans höra nya röster, som hittills varit förstummade."

Tänk om kyrkan fattat denna utsträckta hand och hållit den kvar under det judiska folkets mörkaste år! Inget mindre hade varit värdigt

Jesu efterföljare. Och framför allt, inget mindre hade varit värdigt den gestalt och den bok som så ofta utgjort en ogenomtränglig mur mellan Jesu eget folk och dem som kom att bekänna sin tro på honom. Men som Morton Narrowe sa i sitt tal, Jesu lärjungar övergav Jesu folk den gången.

Vi har dock fortfarande möjlighet att lära av historien. Och då handlar det också om Martin Bubers förhoppning att tillsammans upptäcka sådant som hittills varit fördolt för oss. Det gäller både Boken - som judar kallar *Toran* och kristna "Gamla testamentet" - och hoppet - som judar sammanfattar i ordet *Messias* och kristna i namnet Jesus eller Kristus. Denne Jesus får aldrig reduceras till något mindre eller något annat än den jude han var. Evangelisten Johannes uttrycker det så i första kapitlet: "Ordet blev människa och bodde bland oss" - eller annorlunda uttryckt, *Toran* förkroppsligades i en jude och bodde bland Israels folk i Israels land. Jesu judiskhet utgör alltså en omistlig del av den kristna tron. Jag upprepar vad jag skrev i mitt förra nyhetsbrev: "Utställningen om den judiske Jesus fyller därför ett djupt behov - historiskt, religiöst, kulturellt, bibliskt, teologiskt och inte minst medmänskligt". Fram till den 30 september har vi möjlighet att besöka den (se www.judiska-museet.se).

Nu går vi mot påsk. Själva ordet "påsk" kommer från hebreiskans *pesach*, vilket alltså utgör ännu en påminnelse om juden Jesus, som instiftade det som blev kristenhetens nattvardsmåltid inom ramen för den judiska påskmåltiden. I år firas denna måltid på måndag kväll i Stilla veckan (25/3), som alltså är uttågets natt, den 14 i månaden *Nisan*. Sedan följer de kristnas gudstjänster på skärtorsdagen med efterföljande vandring ut till Getsemane och långfredagens *Via dolorosa*-vandring. Påskdagens högmässa firar vi klockan 7 på morgonen på Olivberget, där vi har en underbar utsikt över Judeens bergsbygd. Vid klart väder ser vi Döda havet och Moabs berg med berget Nebo, där en gång uttågets folk blickade in mot löftets land.

Härifrån sänder jag er nu många varma hälsningar med önskan om en rikt välsignad påskhögtid - *chag sameach!*

Er tillgivne

Göran Larssons jubileumsfond för judisk-kristna relationer:

Adress i Israel: Hatekufa 17/4, 92628 Jerusalem

tel. 00972-2 648 1979 eller 00972-50 685 0346 (mobil)

E-postadress: goran.larsson@judiskkrystnarelationer.se

Hemsida: www.judiskkrystnarelationer.se

PlusGiro (Postgiro) 195 85 45-4

Bankgiro 5374-4249